

Myndighetenes forventninger til VA-sektoren

Kommunal forurensningsmyndighet

Linn C. Myhrer Rueslåtten

seniorrådgiver

Vannforvaltning og forurensning

Statsforvalteren i Innlandet

2024-02-05

Nasjonale føringer avløp – mars 2019

Kommunene **skal** kartlegge og følge opp utslipp fra avløpsanlegg som de er myndighet for, **gi pålegg og sette i verk tiltak** for å sørge for at utslipp blir renset.

SF **skal** påse at utslipp fra avløpsanlegg som faller inn under deres myndighetsområde **blir renset i tråd med kravene**.

Målsetningen **skal** være at alle anleggene oppfyller **forurensingsforskriftens rensekrav** slik at miljømålene etter vannforskriften kan nås innen 2027, og senest innen 2033.

Regjeringens godkjenning av Vannforvaltingsplan for Innlandet og Viken 31.10.2022: Avløp

Departementet vil understreke at det er viktig at de nasjonale føringene fra 2019 følges opp.

Det er behov for en **betydelig styrket innsats innenfor avløpssektoren i mange kommuner**. Kommunene må sørge for bedre oppfølging av sitt ansvar som forurensningsmyndighet (alle avløpsanlegg etter kapittel 12 og 13 i forurensningsforskriften) og sikre vedlikehold og oppgradering av nødvendig infrastruktur i takt med ny arealbruk og vekst i kommunene.

Departementet forventer at kommunene fremover setter av **betydelige ressurser for å raskere gjennomføre nødvendige tiltak på avløpsområdet**. Flere kommuner bør vurdere interkommunalt samarbeid for løse utfordringer på området

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen (Klima- og miljødepartementet) 15. desember 2023

Jeg oppfordrer alle kommuner i Oslofjordens nedbørsfelt til å:

- Legge opp til en politisk behandling av tiltakene i kommunen, og jobbe aktivt med å raskt gjennomføre de tiltakene i Oslofjordplanen som kommunen har ansvaret for.
- Jobbe systematisk med miljøtiltak knyttet særlig til utslipp fra kommunalt avløp og avløp i spredt bebyggelse, kantsoner langs vassdrag og tiltak som sikrer vannmiljøet gjennom god arealplanlegging.
- Starte planleggingen nå for å få på plass nitrogenfjerning fra avløpsvann. Se til gode eksempler på interkommunalt samarbeid.
- Sikre en strengere praktisering av byggeforbudet i strandsonen, og jobbe med å fjerne ulovlige stengsler som hindrer allmennhetens tilgang til strandsonen.
- Etablere rutiner for å sikre viktige naturforekomster i sjø, samt få oversikt over antall inngrep som går utover marine naturtyper.

SFs oppfølging av føringene

- Oppdatering av tillatelser
- Tilsyn med kap. 14 renseanlegg
- Kommuneilsyn kap. 12 og 13
- Gjennomgang og uttalelser til kommunale hovedplaner VA
- Uttalelser i høring av søknader etter kap. 13

- Uttalelser i plansaker

Forurensningsmyndighet (per 2024)

- Kommunen er forurensningsmyndighet for avløpsanlegg i **tettbebyggelser** med samlet utslipp under 2000 pe
- Statsforvalteren er forurensningsmyndighet for avløpsanlegg **over 50 pe** i tettbebyggelser med samlet utslipp over 2000 pe

Kommunale oppgaver (knyttet til avløp)

- Ansvar for tilstand i vannforekomstene
- Eier av offentlig ledningsnett og renseanlegg
- Forurensningsmyndighet
- Byggesaksmyndighet
- Planmyndighet

Tilstand i vannforekomstene - vannforskriften

§ 4. Miljømål for overflatevann

Tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand

Frist: desember 2027 (2033)

§ 12. Ny aktivitet eller nye inngrep

Ny aktivitet eller nye inngrep i en vannforekomst kan gjennomføres selv om dette medfører at miljømålene i § 4–§ 7 ikke nås eller at tilstanden forringes, dersom dette skyldes...ny bærekraftig aktivitet som medfører forringelse i miljøtilstanden i en vannforekomst fra svært god tilstand til god tilstand.

Innsigelsesgrunnlag i plansaker

Eier av ledningsnett og renseanlegg

- Sørge for fornyelse av avløpsnettet
 - Ha kontroll med overvann og fremmedvann
 - Ha kontroll med utslipp via overløp
 - Sørge for tilstrekkelig virkningsgrad for avløpsnettet
 - Drift og vedlikehold
-
- Regulere industripåslipp gjennom påslippsvedtak
 - Ha oversikt over kapasitet på ledningsnett og RA, flaskehalser o.l.
 - Gjøre dette kjent innad i administrasjonen

Nye tilknytninger til eksisterende avløpsanlegg

- Tilstrekkelig kapasitet på avløpsledninger (unngå flaskehals)
- Tilstrekkelig kapasitet på renseanlegg
- Tilstrekkelig rensefunksjon ved maksimal belastning

Nye tilførsler til anlegg som ikke har kapasitet eller ikke overholder rensekravene skal ikke tillates før anlegget er utbedret.

Det skal være tilstrekkelig kapasitet og renseevne i uka med størst belastning i året.

Kommunalt eierskap og driftsansvar

- Vass- og avløpsanleggslova
- Eventuell saksbehandling etter § 2 bør inngå som en del av sakskomplekset når reguleringsplaner sendes på høring

Vi forventer at nye hytte- nærings- og boligområder etableres med felles vann- og avløpsløsninger, og at kommunen står for eierskap, drift og vedlikehold av nye renseanlegg over 50 pe.

Kommunal forurensningsmyndighet

- Oversikt over alle kap. 12 og 13 anlegg i kommunen
- Oppdatering av tillatelser
- Tilsyn med private kap. 12 og 13 renseanlegg
- Tilsyn med kommunale kap. 13 renseanlegg
- Gjennomgang og uttalelser til kommunale hovedplaner VA
- Vurdere høring av søknader etter kap. 13 (til SFIN)
- Uttalelser i plansaker

- Ansvarlig for at de beste løsningene etableres og at forurensning løses helhetlig!

Byggesak

Plan- og bygningsloven § 27-2

Tolkningsuttalelse fra Kommunal- og distriktsdepartementet (2022):

«Ordlyden i pbl. § 27-2 første ledd krever at bortledning av avløpsvann «skal» være «i samsvar med forurensningsloven» både før fradeling av eiendom til bebyggelse bli godkjent, men også før «oppføring av bygning blir godkjent». Etter bestemmelsen er det derfor et absolutt krav at håndteringen av avløpsvann må være i samsvar med forurensningsloven før tillatelse kan gis. Departementet kan derfor ikke se at kravet kan oppfylles ved at det stilles vilkår i en byggetillatelse, om at påkobling til offentlig avløpsanlegg og innflytting i bygningen ikke finner sted før det offentlige avløpsanlegget tilfredsstiller kravene etter forurensningsloven.»

Planmyndighet – der trådene samles

Her må kommunens kunnskap om vannforekomster, eksisterende avløpsanlegg, kapasitet på ledningsnett og RA osv. samles og legges grunnlaget for eget planarbeid og vurdering av private planinitiativ!

- Forurensningsspørsmål skal løses for større områder under ett
- Fellesløsninger
- Nybygg i tilknytning til eksisterende teknisk infrastruktur
- Krav om detaljerte VA-planer i alle reguleringsplaner (også der avløp går til eksisterende kommunalt anlegg)
- Krav om resipientvurderinger
- Kjør interne høringsrunder!

Generelle forventninger (lånt fra SFOV)

Strengere krav på avløpsområdet og våre forventninger til kommunene

Innlegg for Fagrådet for Ytre Oslofjord 16. juni 2023

Pernille Eriksdatter Giske

Tenk miljø i alt dere gjør

- Det er forbudt å forurense
- Vannforskriften og naturmangfoldloven
- Revidert avløpsdirektiv – begrense negativ miljøpåvirkning
- Statsforvalteren kan gi tillatelse til utslipp
- Resipienter skal ikke belastes negativt
- Brukerinteresser

Drammenselva ved Landfalløya. Foto: Pernille Eriksdatter Giske.

Politikere må dultes i riktig retning

- Tydelige signaler om at det ikke kommer økonomisk støtte
- Forurensere betaler
- Økt utbygging og vekst i kommuner må gå hånd i hånd med avløpsinfrastruktur

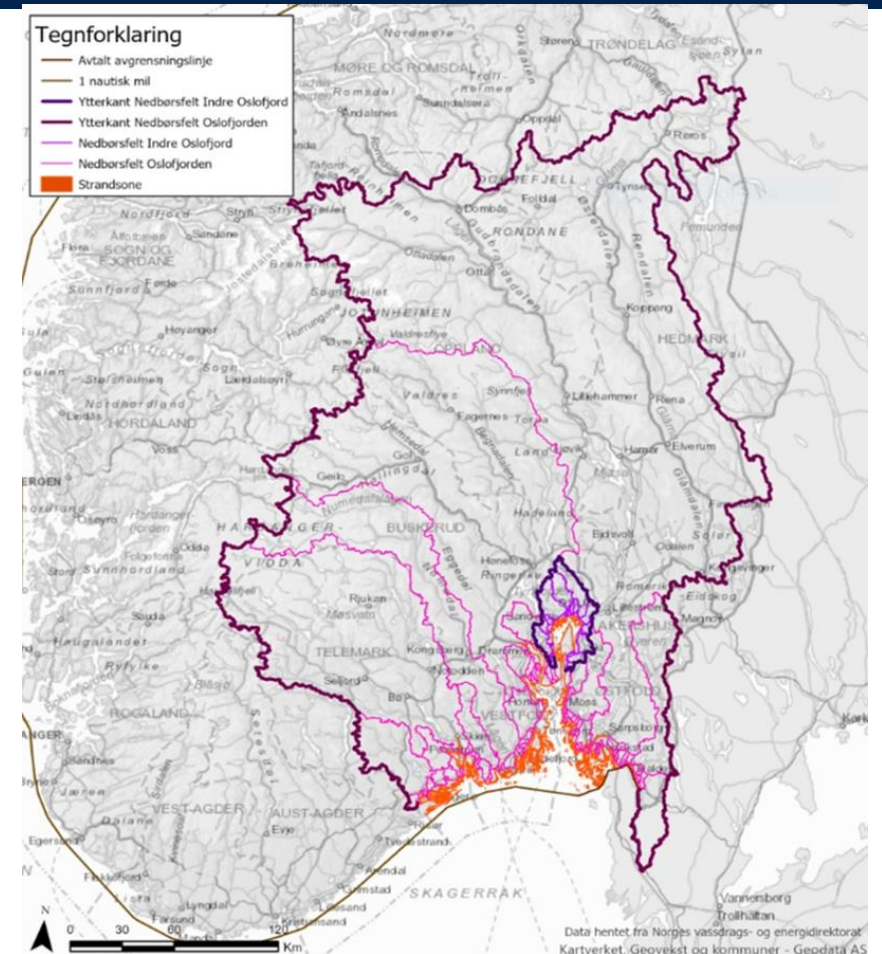

Drammensfjorden fra Lier. Foto: Pernille Eriksdatter Giske.

Føring fra Miljødirektoratet: Innføring av nitrogenrensing

Brev fra Miljødirektoratet 13. mai 2022.

- Alle kommuner og IKS som **tilhører en omfattende tettbebyggelse innenfor Oslofjordens nedbørsfelt**, må forvente at det vil komme krav om nitrogenfjerning ved utslipp av kommunalt avløpsvann.
- Omfattende tettbebyggelse: $\geq 10\ 000$ pe
- Behov for at flest mulig kommuner med utslipp direkte til Oslofjorden eller sidefjorder starter prosjektering av nitrogenfjerning før de formelt får krav om det.

Forslag til nytt avløpsdirektiv fra EU

- Virkeområdet utvides: alle tettbebyggelser med samlet utslipp lik eller større enn 1 000 pe
- Sekundærrensing blir minimumskrav
- Skillet mellom ferskvanns- og sjøresipienter fjernes
- Kravene til rensegrad for fosfor- og nitrogenfjerning strammes inn
- Alle renseanlegg som mottar mer enn 100 000 pe skal ha både fosfor- og nitrogenfjerning, i tillegg til et fjerde rensetrinn for å fjerne mikroforurensning
- Energieffektiv og energinøytral avløpssektor innen 2040
- Straffereaksjoner ved overtredelse av krav

Sett av midler og start planlegging!

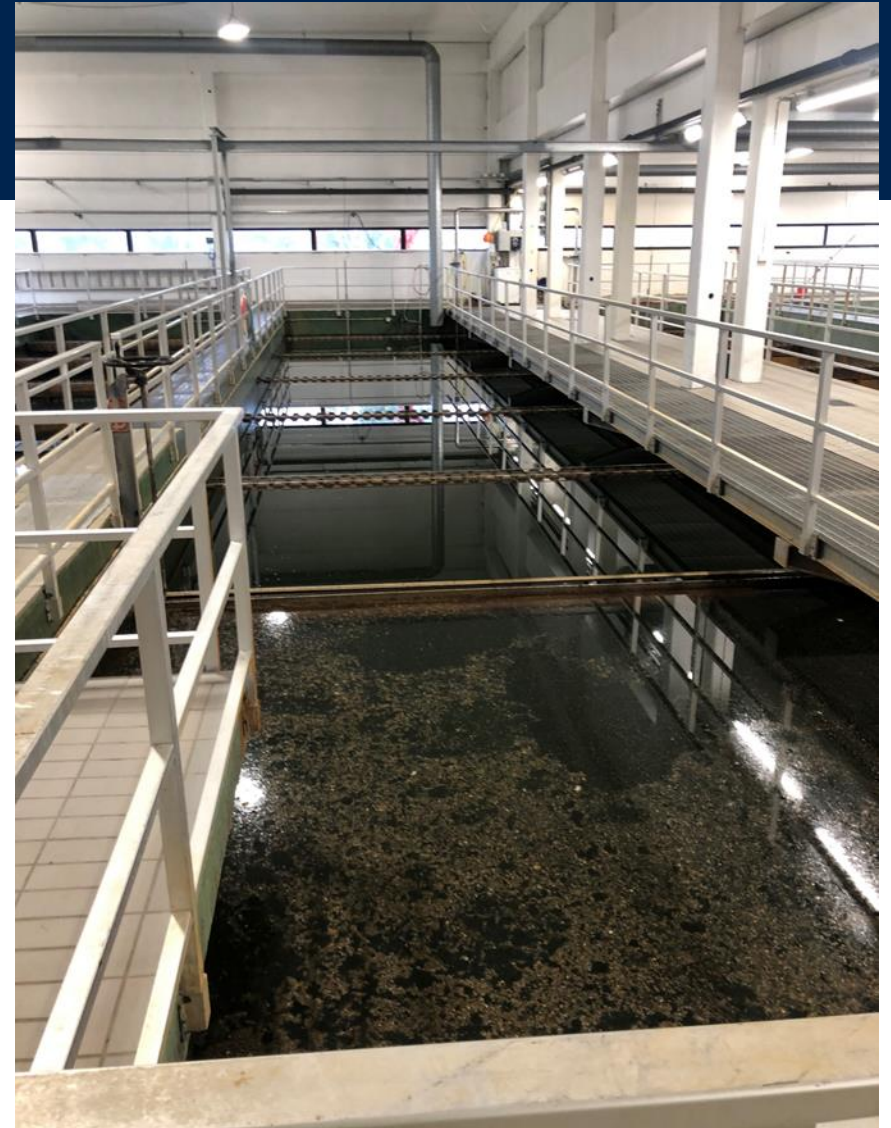
Les mer på våre hjemmesider:
<https://www.statsforvalteren.no/nb/oslo-og-viken/miljo-og-klima/avlop/forslag-til-revidert-avlopsdirektiv/>

Strengere krav i Statsforvalterens tillatelser etter forurensingsloven

- Tillatelser til hele tettbebyggelser avgrenset av kommunegrenser
- Krav til kommunens planlegging av samlet avløpsvirksomhet
- Mer omfattende krav til avløpsnett
 - Virkningsgrad
 - Måling av utslipp via vesentlige overløp
 - Prosentkrav driftsoverløp
 - Kontroll på fremmedvann
 - Ledningsnettfornyelse
- Økt frekvens på prøvetaking
- Strengere renskrav (nitrogen, P, BOF og KOF)
- Totalutslippskrav (tonn per år)
- Bakterierenskrav
- Samordningskrav
- Nitrogenrenskrav/utredningskrav med tanke på å innføre nitrogen ved neste revisjon

Egenkontrollrapportene for 2022 viser...

- Flere kommuner har alvorlig avvik enn i 2021
 - 100 % - overskridelser
- Klarer ikke sekundærrensekrav
- Overbelastede renseanlegg
- Fremmedvann på ledningsnett
- Mangelfull rapportering
- Styringsdokumenter (internkontroll)

Revisjon Monserud renseanlegg 2020. Foto: Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Krav til nitrogenrensing - det skjer mye i kommunene nå...

- Det er ikke nødvendig å vente på krav fra OSS...
- Kommunene kan på selvstendig grunnlag sette i gang prosesser for å styrke oppsamlingen av avløpsvann og å forbedre rensing, inkludert nitrogen.
- Snakk med nabokommunen om dere skal starte prosessene sammen!

Naverfjorden i Larvik. Foto: Pernille Eriksdatter Giske.

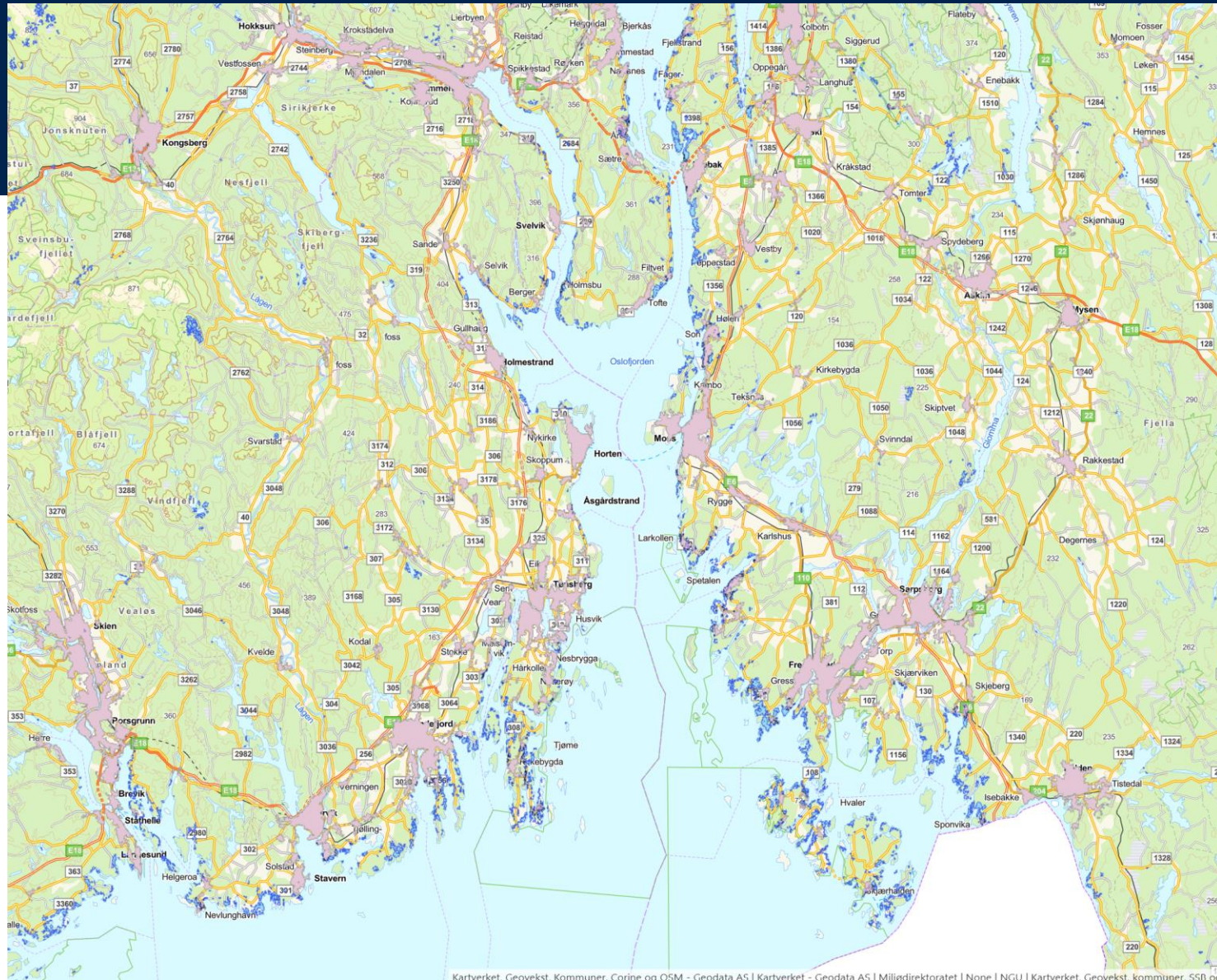
Samarbeid om gode renseløsninger

- Tettbebyggelsene ligger tett
- Samlet belastning på resipient
- Må se på vedtatte reguleringsplaner – vil tettbebyggelsene kobles sammen?
- Samarbeide for å oppfylle de strengere kravene

Se veiledning her:

<https://www.statsforvalteren.no/nb/oslo-og-viken/miljo-og-klima/avlop/tettbebyggelse/>

Kartverket. Geovekst. Kommuner. Corine og OSM - Geodata AS | Kartverket - Geodata AS | Miljødirektoratet | None | NGU | Kartverket. Geovekst. kommuner. SSB og statsforvalteren i Oslo og Viken 23

Kart over tettbebyggelser. Hentet fra Oslofjord GIS.

Våre forventninger til kommunen som planmyndighet

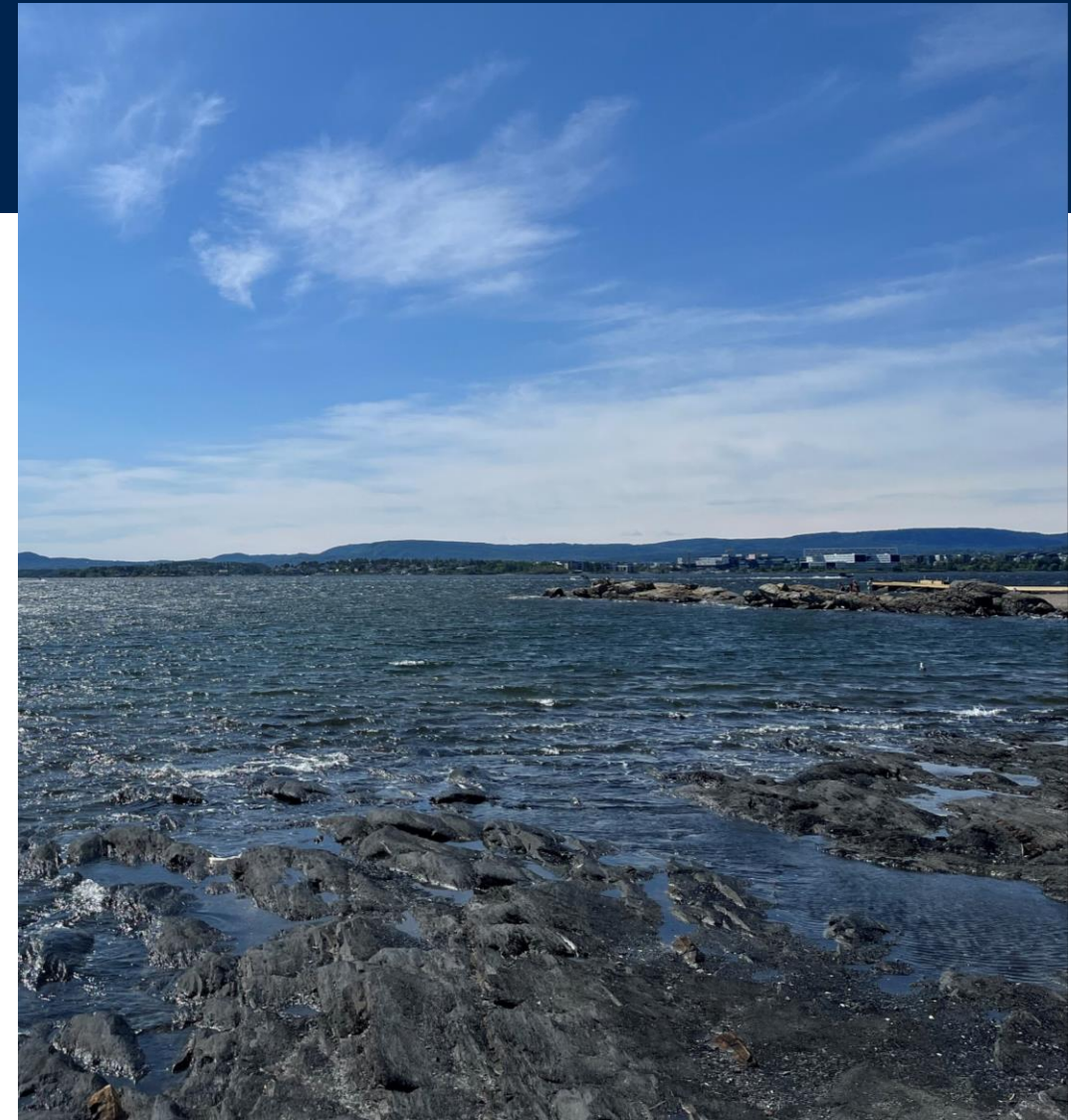
- Avløpshåndtering må sikres i planfasen
- Langsiktige og oppdaterte vann- og avløpsplaner (VA-plan)
- Få oversikt over tettbebyggelsene
- Sette krav om påkobling ved nye utbygginger
- Sikre krav om kritisk infrastruktur i tråd med forurensningsloven før utbygging
 - Rekkefølgebestemmelser
- Tenk langsiktig ved planlegging av nye utbygginger
- Sett av tilstrekkelig areal ved bygging av nye anlegg

Hvordan jobber vi med oppfølging av avløp nå?

- Gjennomgang av årlige utvidede egenkontrollrapporter
- Tett oppfølging av kommuner med avvik fra forurensningsregelverket
- Informasjon, veiledning
- Pålegg med krav om gjennomføring av tiltak
- ~~Utredningskrav for å styrke kunnskapsgrunnlaget~~

Veiledning om utslippstillatelse:

<https://www.statsforvalteren.no/nb/oslo-og-viken/miljo-og-klima/avlop/soknad-om-tillatelse/>

Oslofjorden fra Huk. Foto: Pernille Eriksdatter Giske.

Oppsummering

- Strengere krav kommer
- Tenk samarbeid der det lar seg gjøre
- Skaff oversikt over tettbebyggelsene i kommunen
- Planlegg tidlig, langsiktig og helhetlig (VA-plan)

Asperen i Aremark. Foto: Pernille Eriksdatter Giske.

Nitrogenkrav i Innlandet?

Brev til SF fra Miljødirektoratet 13. mai 2022:

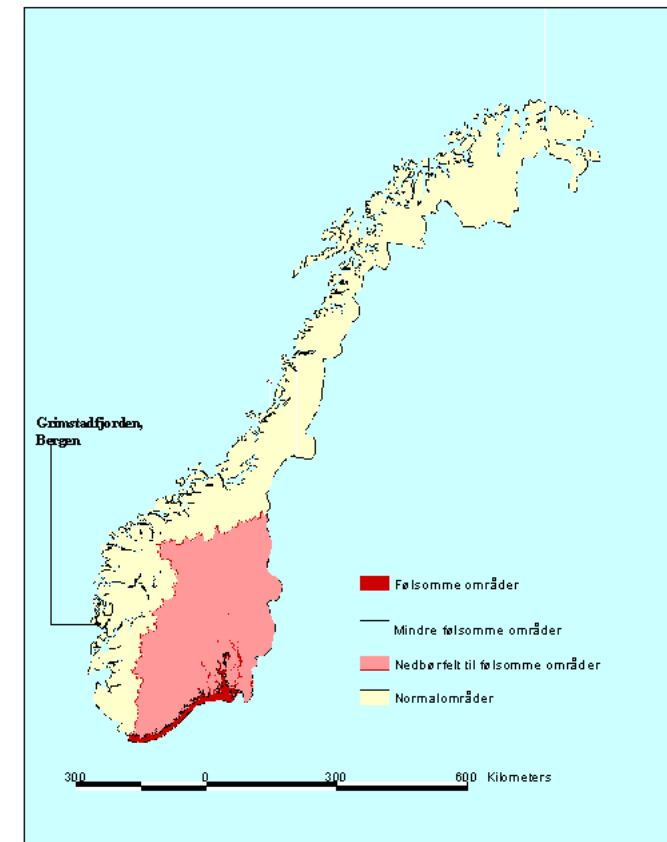
«I lys av den alvorlige situasjonen i Oslofjorden må alle kommuner og IKS som tilhører en omfattende tettbebyggelse innenfor Oslofjordens nedbørsfelt, forvente at det vil komme krav om nitrogenfjerning ved utslipp av kommunalt avløpsvann.»

«For de kommuner og IKS som uansett må bygge nye renseanlegg eller gjennomføre omfattende ombygginger av eksisterende, ber vi statsforvalterne innenfor hele nedbørsfeltet til Oslofjorden om å vurdere krav om nitrogenfjerning.»

Følsomme og mindre følsomme områder

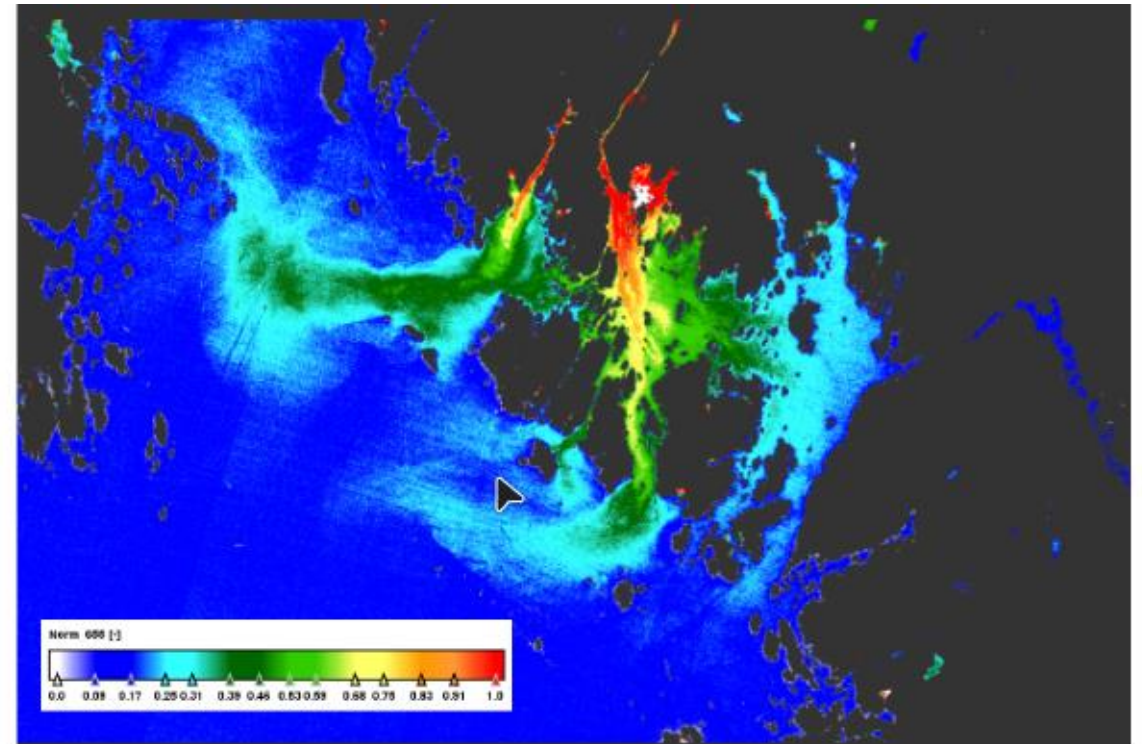
Innlandet omfattes av nedbørsfelt til følsomme områder fordi våre vannforekomster renner ut i Oslofjorden.

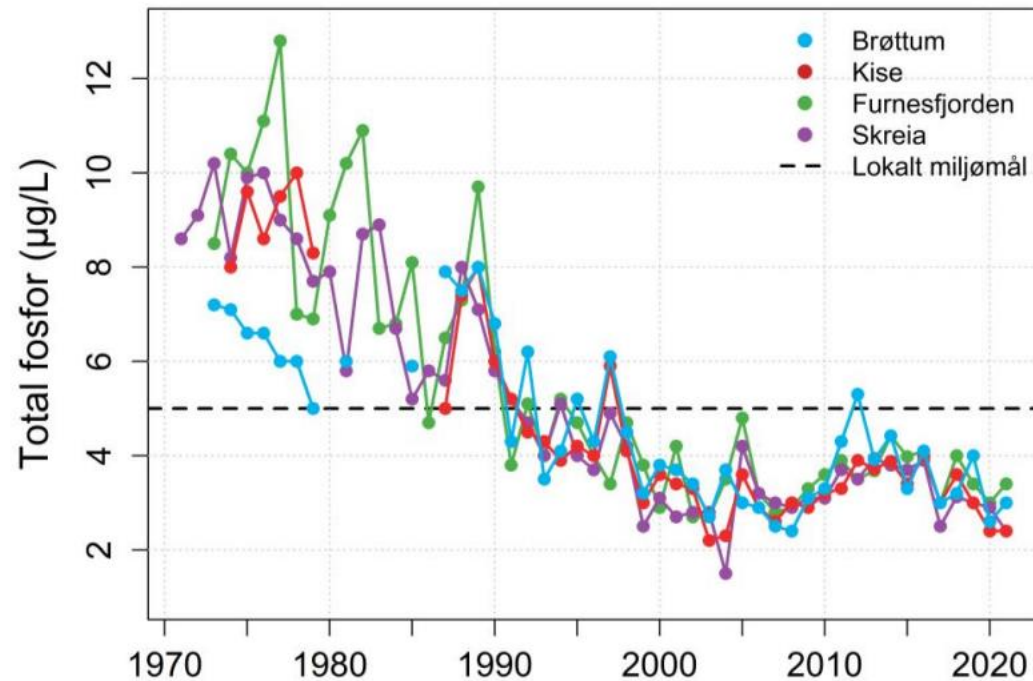
Oslofjorden

- N-tilført sjudoblet siden førindustriell tid.
- Fjorden har områder med oksygensvinn i åpne vannmasser.
- Nitrogen kommer fra egne utslipp, ikke fra Europa.
- Satelittbildet: Relativ fordeling av jordpartikler, og dermed også nitrogen. Partiklene presses oppover og inn i Oslofjorden.

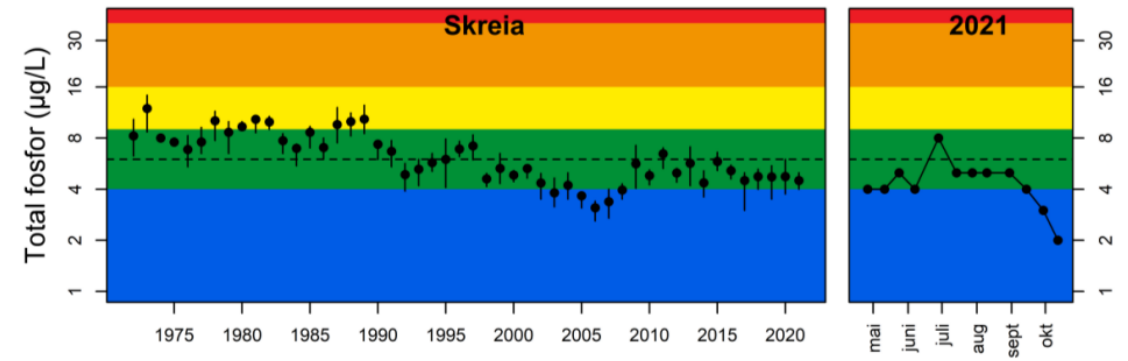

Fosforkonsentrasjoner i Mjøsa

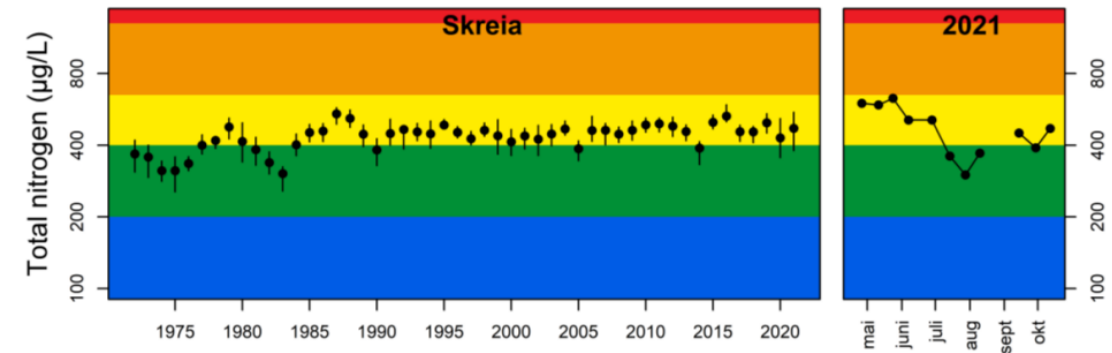
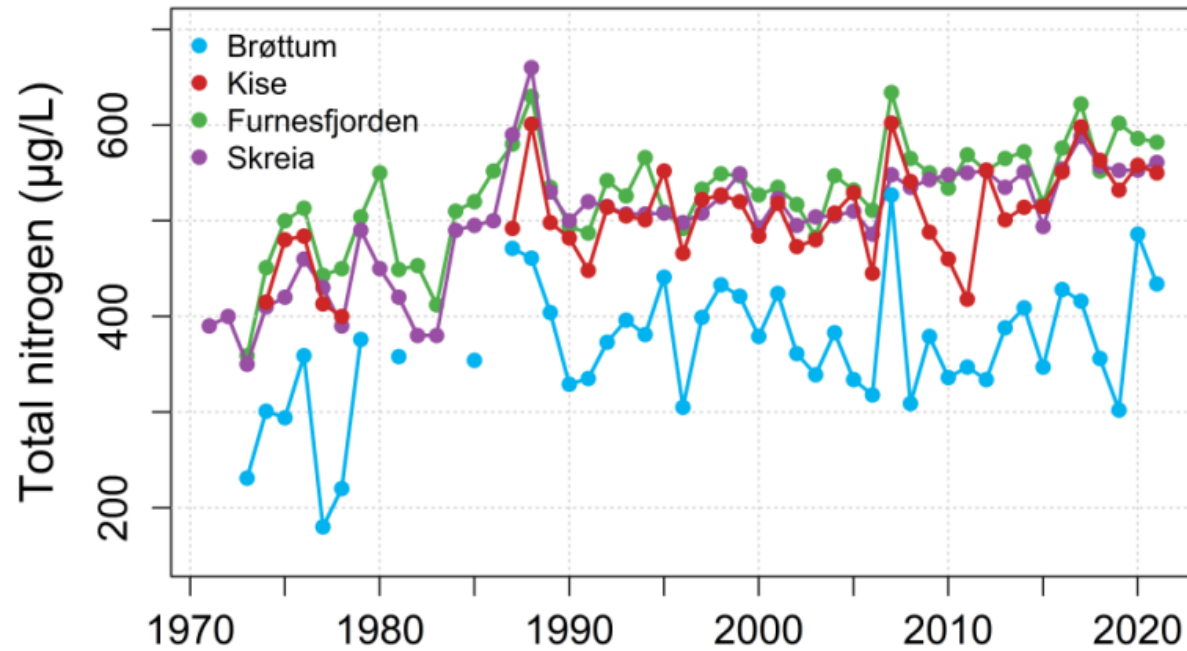
Figur 17. Tidsutviklingen i konsentrasjoner av Tot-P i dypserier ved de ulike prøvestasjonene på senvinteren/ tidlig vår på stasjoner og år med trygg is eller i mai på stasjoner i år med usikker/manglende is. Punktene representerer middelerverdier for prøver fra sjiktet 0-60 m ved Brøttum, 0-200 m ved Kise, 0-60 m ved Furnesfjorden og 0-ca. 428 m ved Skreia.

Figur 18. Venstre panel: tidsutviklingen av total-fosfor i sjiktet 0-10 m (mai-oktober) vist med middelerverdier (punkter) og variasjonsbredde (25-75 persentil; vertikale streker). Høyre panel: konsentrasjoner av total-fosfor i perioden mai-oktober 2021. Fargene viser tilstandsklassene for vanntype L105b (kalkfattige, dype lavlands-sjøer). Stiplede sorte horisontale streker angir det lokale miljømålet på 6,0 (5,5-6,5) µg P/l. Merk at y-aksen en log-transformert.

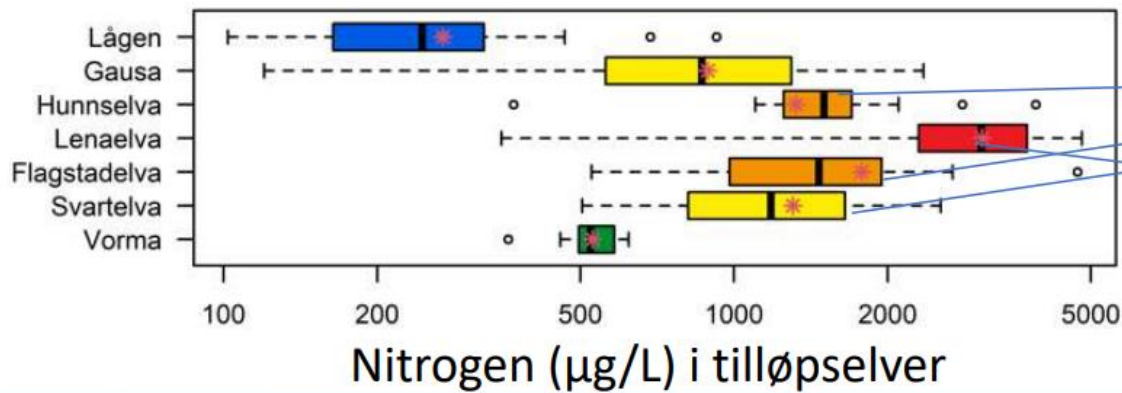
Nitrogenkonsentrasjoner i Mjøsa

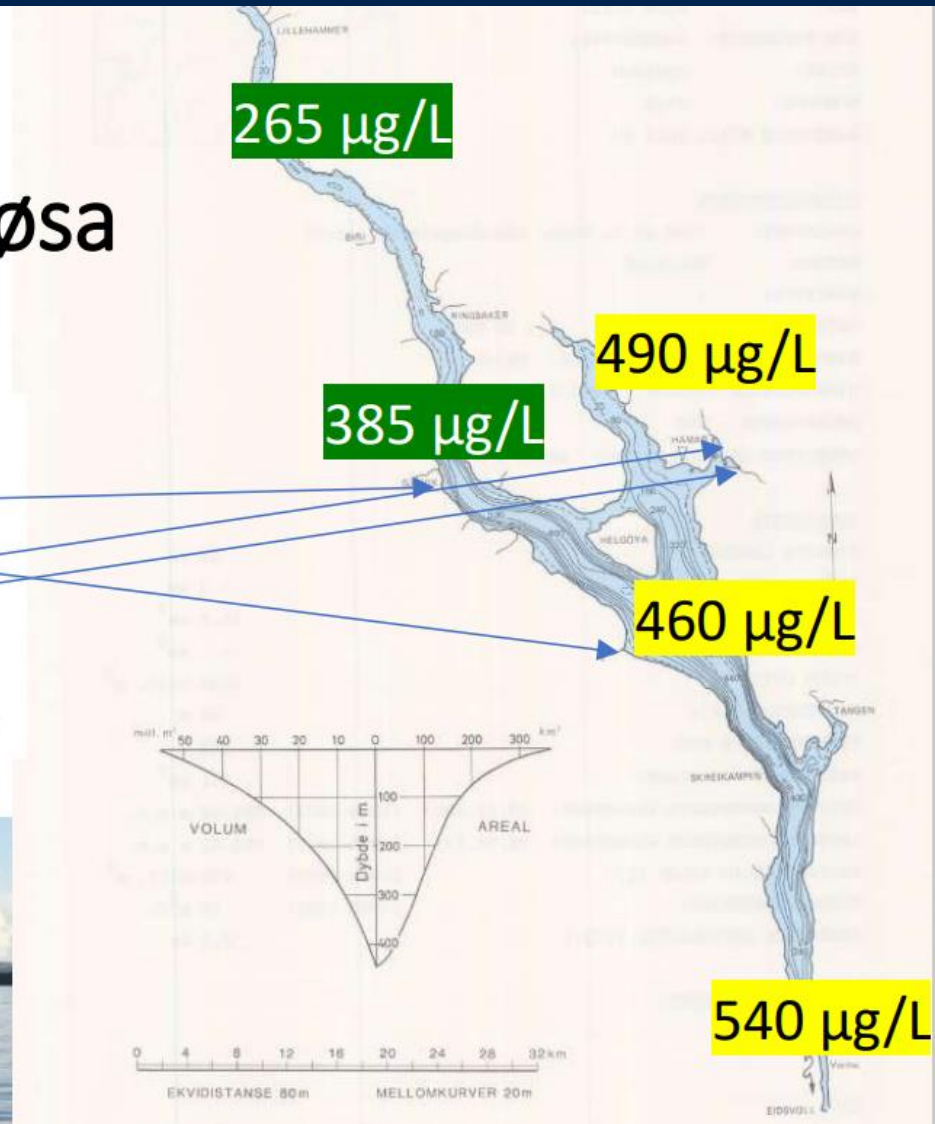
Figur 20. Venstre panel: Tidsutviklingen i middelværdier for total-nitrogen i mai-oktober i sjiktet 0–10 m i perioden 1972–2020. Variasjonsbredde (25–75 persentil) er vist med vertikale streker. Høyre panel: Sesongutviklingen i 2021. Fargene viser tilstandsklassene for vanntype L105b (kalkfattige, dype lavlandssjøer). Merk at y-aksen er log-transformert.

Nitrogenkonsentrasjonen dobles på vei gjennom i Mjøsa

Jan-Erik Thrane (NIVA)

Revisjon av avløpsdirektivet – nye krav?

- Norge er forpliktet til å følge avløpsdirektivet gjennom EØS-avtalen.
- EUs avløpsdirektiv er implementert i norsk lov gjennom forurensningsforskriften del 4 om avløp.
- Forurensningsforskriften del 4 om avløp stiller nasjonale minimumskrav til rensing av avløp og kontroll med utslipp.
- Endringer i avløpsdirektivet medfører endringer av forurensningsforskriftens bestemmelser om avløp

Utvidet virkeområde

- Gjelder **alle** avløpsløsninger for tettbebyggelser **over 1000 pe**, tidligere 2000 per (ferskvann) og 10 000 pe (marine resipienter)
- Innen 2030 skal **alle** tettbebyggelser **mellom 1000 og 2000 pe**
 - Ha etablert et oppsamlingsystem for kommunalt avløpsvann
 - Og sørget for at alle husholdninger er tilkoblet dette systemet
 - Og overholde renskrav
- Husholdninger **SKAL** kobles til avløpsnettet der det finnes
- Begrensninger i bruk av individuelle avløpsløsninger?

Rensekrav

- Viderefører sekundærrensing som minimumsnivå, men fjerner unntaket for mindre følsomme resipienter
 - Krav om sekundærrensing **innen 2027** for **tettbebyggelser** over 10 000 pe
 - Krav om sekundærrensing **innen 2030** for **tettbebyggelser** mellom 1000 pe og 2000 pe
 - Krav om 70 – 90 % BOF₅ pe reduksjon
- Viderefører krav til tertiærrensing for tettbebyggelser over 10 000 pe
 - Både nitrogen- og fosforfjerning?
 - Krav om **minst 85 % nitrogenfjerning og/eller 90 % fosforfjerning**
 - Naturlig retensjon kan ikke beregnes inn i den prosentvise nitrogenfjerningen

Rensekrav forts.

- Innfører krav om tertiærrensing for
 - Halvparten av alle **renseanlegg** over 100 000 pe innen **2030**
 - Alle **renseanlegg** over 100 000 pe innen **2035**
 - Krav om minst **85 % nitrogenfjerning** og **90 % fosforfjerning**

Rensekrav forts.

- Innfører krav om et fjerde rensetrinn for å fjerne mikroforurensning
 - Alle **renseanlegg** lik eller over 100 000 pe innen **2035**
 - 50 % av alle avløpsanlegg over 100 000 pe skal etablere et 4. rensetrinn innen **2030**
 - Alle **renseanlegg** mellom 10 000 pe og 100 000 pe som har utslipp til resipient følsom for utslipp av mikroforurensning skal ha et 4. rensetrinn innen **2040**.
 - 80 % reduksjon målt for to ulike grupper av spesifiserte stoffer
- Utvidet produsentansvarsordning for å bidra til betaling av dette 4. rensetrinnet
 - Alle produsenter/importører som omsetter mer enn 2 tonn pr år av sitt produkt

Krav om integrerte planer

- Integrerte planer for håndtering av kommunalt avløpsvann og overvann/avrenning fra byområder
 - Gjelder for alle **tettbebyggelser** med utslipp **over 100 000 pe**, innen **2030**
 - Gjelder for alle **tettbebyggelser** med utslipp **mellom 10 000 og 100 000 pe innen 2035** der utslipp fra overløp eller avrenning av overvann representerer en risiko for menneskers helse
- Grønne løsninger for overvannshåndtering skal prioriteres
- Planen skal revideres hvert 5. år

Endrede krav til dokumentasjon og overvåking

- Utvidet krav til dokumentasjon på overholdelse av rensekrav.
 - Betydelig økt omfang generelt, alle **anlegg** over 100 000 pe skal ta én prøve pr dag.
 - Differensierte krav til ulike parametere.
 - Konkrete krav til analysemetoder.
- Utvidet krav til overvåking – helseparametere og utvalgte legemiddelkomponenter.
- Overvåke mikroplast i innløp, utløp og slam.

Energikrav

- Trinnvis innføring av krav til energinøytralitet fra 2030.
- Avløpssektoren skal være energinøytral innen 2040, omfatter alle **anlegg** som mottar mer enn 10 000 pe.
- Krav om jevnlig energirevisjoner.
 - F.eks. identifiseres og utnyttes potensialet for produksjon av biogass?

Andre nye krav

- Frister for å etterkomme nye krav reduseres fra 7 år til 6 år, men ikke kortere enn 5 år
- Bedre kobling til resipientmål etter vanndirektiv, drikkevannsdirektiv, badevannsdirektiv m.fl.
- Økt oppmerksomhet på industripåslipp
- Direkte utslipp av biologisk tilgjengelig avløpsvann som ikke stammer fra husholdningene (sanitært avløpsvann), men fra enkelte industribransjer, skal sikre samme beskyttelse av miljø som utslipp fra de kommunale avløpsanleggene – **tilsvarende som foreslått i revidert IED-direktiv**

Andre nye krav forts.

- Legge til rette for utnyttelse av behandlet avløpsvann
- Legge til rette for bedre utnyttelse av slam, f.eks. tilgjengelig fosfor.
- Etablere overvåking på helseparametere som SARS-Co-2
- Samarbeide med helsemyndighetene om informasjon til befolkningen.

Oppsummering rensing

- Fjerner muligheten for å definere en resipient som mindre følsom
- Utvidet følsomhetsbegrepet utover eutrofi
- Laveste ambisjonsnivå rensing blir sekundærrensing for utslipp fra alle tettbebyggelser over 1000 pe innen 2027/2030
- For tettbebyggelser mellom 10 000 og 100 000 pe:
 - Vurdere behov for tertiærrensing – resipientens følsomhet og bruk, 2035/2040
 - Vurdere behov for kvartærrensing – resipientens følsomhet og bruk, 2035/2040
- Høyeste ambisjonsnivå for alle renseanlegg over 100 000 pe; Totalt 4 rensetrinn innen 2030/2035

Takk for
oppmerksomheten!

Statsforvalteren i Innlandet

Facebook Statsforvalteren i Innlandet
Nettside www.statsforvalteren.no/in